

rej nastale oddaje, pozneje pa še temeljna monografija, ki je izšla pri založbi ZTT in je pred kratkim doživela tudi ponatis. Merku je svoje etnomuzikološko raziskovanje dopolnil tudi z etnografskim in zgodovinskim poglobljanjem. Če pogledamo njegovo bibliografijo, se nam pokaže raznolika slika: od jezikovnih učbenikov do priročnikov o krajevnih imenih in člankov o priimkih in slovenskem imenoslovju v Italiji.

Poseben del Merkujevega življenja je zavzemala njegova predanost glasbi. V različnih spisih in intervjujih je večkrat poudaril, da so že njegovi prvi otroški spomini vezani prav na glasbo, in sicer na domače poustvarjalno delo, na tisto muziciranje, ki je bilo značilno za srednjeevropski prostor: oče, mati in še kak družinski prijatelj so doma skupaj igrali in radovednemu otroku razkrivali čarobni svet zvokov. »*Moje otroštvo so dejansko vse do leta 1943 osrečevale predvsem violina in slovnice.*« Mali Pavle se je violine učil z očetom in znamenitim Tržačanom Cesarejem Barisonom (1885–1974), pozneje pa je osvojil tudi prvine skladanja, najprej pri Ivanu Grbcu (1889–1966) in nato še pri Vitu Leviju (1899–2002). Tržaški skladatelj in pianist Fabio Nieder je napisal, da »*če pregledujemo zajeten katalog Merkujevega glasbenega opusa, nam bosta takoj padli v oči velika enovitost in pa zvestoba*

določeni duhovni in etnični pripadnosti, ki kljub spremembam in dvomom ne podleže puhli modi. Merkujevo vračanje k stilemom in gradivu iz preteklosti zanj ni novost, ampak značilnost, ki ga vedno spremlja.« Splošen pogled na celoten skladateljski opus Pavleta Merkuja nam razkriva skladateljski razvoj od modernističnih teženj tja do odkritja in vrednotenja ljudskega izročila. Po drugi strani pa lahko v njegovem skladateljevanju vidimo različne oblikovne zvrsti, s katerimi si navadno pomagamo pri katalogizaciji skladateljevega dela. Na prvem mestu je vokalna glasba, ki jo lahko »delimo« na umetno glasbo in na tisto, ki je zrasla iz ljudske (pri tem pa je treba vedeti, da je teoretska določitev zvrsti Merkujevega opusa nekako nasilna); zatem pride opera *Kačji pastir* in različne skladbe, ki so vezane na dramsko besedilo in dela, nastala za radio; in ne nazadnje instrumentalne skladbe za enega ali več izvajalcev.

V svojem dolgem in plodnem življenju je Pavle Merku za svoje delo prejel številne nagrade, nazadnje Prešernovo nagrado za življenjsko delo februarja 2014. Njegova zapuščina je zdaj – po njegovi želji – deloma v Gledališkem muzeju Schmidl v Trstu, deloma pa v NUK v Ljubljani.

DUŠAN JAKOMIN (11. 1. 1925 – 12. 2. 2015)

Kmalu po svoji 90-letnici je po težki bolezni umrl priljubljeni in spoštovani tržaški duhovnik Dušan Jakomin, ki je globoko zaznamoval kulturno, versko in družbeno življenje Slovencev na Tržaškem in s tem daleč presegel dušnopastirsko službo, ki jo je najprej opravljal v Mačkoljah, v Dolini in na Opčinah, od leta 1953 naprej pa v Škednju.

Sprva je čutil, da lahko k slovenski kulturi največ prispeva kot buditelj in voditelj cerkvenih pevskih zborov, saj se je zavedal, da povezovanje in druženje ob domači pesmi in besedi ohranja identiteto in jezik ter predvsem dviga kulturo Slovencev, ki živijo izven meja matične domovine. Ljubezen do glasbe, še posebno zborovske, je gojil vse življenje.

Kmalu se je vključil v publicistično, novinarsko in uredniško delo ter se kot izobraženec širokega duha in iskren kristjan v različnih časopisih in revijah zavzemal za povezovanje – tudi različno mislečih. Dušan Jakomin je bil človek, ki se ni ustrašil širiti svojega odprtega razmišljanja. V vseh mogočih medijih je izpričeval svojo pristno versko, kulturno in narodnostno prepričanje.

Rodil se je 11. januarja 1925 pri Sv. Antonu pri Koprju v kmečki družini, mama pa je za dodaten zaslužek prala perilo za tržaške naročnike. Imel je še sestro Ido, s katero sta bila

vse do njene smrti tesno povezana. Stika z rodnim krajem ni nikoli prekinil, naklonil mu je celo narečni slovar in knjigo *Skozi vasi do ljudi* (1996). Mama je bila globoko verna in ob njej je Dušan srkal duhovno bogastvo, zato je lahko izpolnil njena pričakovanja, da postane duhovnik. Mama ga je, čeprav z velikimi odrekanji vse družine, že pri devetih letih poslala v šolo v Trst. Večkrat je z bolečino poudaril, da je njegovo izobraževanje v celoti potekalo zgolj v italijanščini, kar je občutil kot veliko krivico in kršenje človekovih pravic. Po semenišču in bogoslovju v Gorici in Koprju je bil leta 1949 posvečen v duhovnika, a zaradi bojazni pred usmrtnitvijo več let ni mogel domov in je novo mašo daroval v Trstu. Tam je tudi ostal in deloval kot ena od osrednjih osebnosti med zamejskimi duhovniki in kulturniki.

S Slovenskim etnografskim muzejem je prvič sodeloval z razstavo *Škedenjska krušarica* leta 1995, pozneje pa smo tesneje sodelovali pri urejanju zbirke in nato pripravljali katalog Škedenjskega etnografskega muzeja. Bil je pobudnik, ustanovitelj in glavni skrbnik tega muzeja, ki deluje pod okriljem Doma Jakoba Ukmarja. Letos praznuje že 40 let. Z Jolando Korošec in pozneje tudi s Hedviko Čebokin je skrbel, da so bila njegova vrata odprta za vsakogar, ki ga

* Barbara Sosič, univ. dipl. etn., vodja oddelka za dokumentacijo in kustosinja za gospodarske načine in promet, Slovenski etnografski muzej, Metelkova 2, 1000 Ljubljana; barbara.sosic@etno-muzej.si.

Dušan Jakomin pred Škedenjskim etnografskim muzejem, ki je bil odprt leta 1975.

Foto: Barbara Sosič, Škedenj, september 2007.

je zanimala dediščina Škedenja – nekdanj povsem slovenske vasi, ki je danes del Trsta – od tradicije krušaric do značilne noše. Škedenjski etnografski muzej, edini slovenski muzej v Trstu, pripoveduje o bogastvu kulturne dediščine tega območja, ki so ga zaznamovali številni gospodarski, socialni in raznarodovalni pritiski. Če muzeja ne bilo, bi bile pozabljene škedenjske krušarice, skromne in požrtvovalne slovenske matere in žene, ki so znale speči tako dober in umetelno oblikovan kruh, da je njegova slava segla vse do cesarskega Dunaja. V ambientalni postavitvi v pritličju muzeja imajo osrednje mesto. Drugo nadstropje pa prikazuje bogato in raznoliko škedenjsko nošo, ki jo je širša javnost spoznala tudi prek umetnin slikarja Saše Šantla. Ne smemo pozabiti, da je tudi Dušan Jakomin zaslužen za ohranitev škedenjske noše – izdelujejo jo še danes, saj ima pomembno vlogo v vseh množičnih slovenskih prireditvah na Tržaškem. Tako naši rojaki manifestirajo svojo narodnostno pripadnost. Dušan Jakomin je želel, da ga noše spremljajo tudi na njegovi zadnji poti na škedenjsko pokopališče.

Ko je leta 1953 postal kaplan, je bil Škedenj slovenska vas s približno 2.000 prebivalci, danes pa je del Trsta s skoraj 15.000 prebivalci, kjer živi le še peščica družin, ki doma govorijo slovensko, sicer pa v glavnem italijansko. K temu je prispevala tudi železarna, ki v Škedenj že več kot stoletje privablja delavce z vseh vetrov. Po njej je danes Škedenj najbolj znan, tudi zaradi okoljskih problemov; v bližini so še ladjedelnica, šesti pomol in druga industrijska območja.

Ko je videl, da čas iz Škedenja odnaša najdragocenejšo sledi slovenske identitete, se mu je ponudila priložnost, da v hiši na ulici Pane bianco (Bel kruh) v središču Škedenja razstavi predmete, ki pričajo o slovenski preteklosti tega kraja. Nastanek in razvoj muzeja je opisal v katalogu *Škedenjski etnografski muzej*, ki sta ga leta 2009 v Zbirki s te ali one strani? izdala Škedenjski in Slovenski etnografski muzej. Ljudje so mu prinašali predmete, ki jih niso želeli zavreči, spominjali so jih na čase, ko se je po ulicah razlegala domača slovenska beseda. Med njimi je dosti takih, ki jih ostarele krušarice, katerih obrt je po drugi vojni zatonila, niso več potrebovale.

Nasproti muzeja stoji Dom Jakoba Ukmarja, ki ga je ustanovil prav Dušan Jakomin. To je kraj, kjer se srečujejo Škedenj-

ci, pa tudi Tržačani in okoličani nasploh. Njegovo fasado od novembra 2014 krasí stenska poslikava priznanega umetnika Roberta Manuellija s štirimi simboli Škedenja: domačo cerkvijo, kraja vseh zgodovinskih in župnijskih dogajanj, krušno pečjo za peko znamenitega škedenjskega kruha, ljudsko nošo kot simbolom identitete kraja in železarno, ki ljudem daje delo. To si je Dušan Jakomin dolgo želel in izpeljal še tik pred smrtjo.

Ni dosti duhovnikov, ki dušno pastirstvo več kot 60 let opravljajo v istem kraju, in to ravno v času, ko se ta popolnoma preoblikuje, tako narodnostno kot socialno, in ko se tako temeljito spreminja identiteta ljudi. Dušan Jakomin je poskušal narediti vse, kar je bilo v njegovi moči, da do tega ne bi prišlo, hkrati pa je sprejemal stvari, ki jih prinaša čas. Ne kot usodo, ne kot dramo, temveč kot dejstvo. Zanj je bil dragocen vsak človek ne glede na svetovni nazor ali narodnostno identiteto. To je bilo opaziti vedno, ko si šel z njim po škedenjskih ulicah. Tam so ga pozdravljali vsi, verni in neverni, največ po italijansko, bolj redko tudi slovensko. Za vsakogar je imel prijazno besedo. Imel je izjemno duhovno širino, zasidrano v vrednotah in tradiciji klenih primorskih duhovnikov. Vse življenje je bil veder, stvaren optimist, ki se je zavedal realnosti in se ji znal prilagoditi. Tako je do konca ostal v stiku s časom in predvsem z ljudmi. Pravi Čedermac! Leta 2008 je novinarka RAI Loredana Gec z njim posnela dokumentarni film *Srečen čas, ki ga živim*, v katerem je predstavila njegovo življenjsko pot od rodne Sv. Antona do Škedenja. Tik pred njegovo smrtjo, konec leta 2014, je izšla še njegova avtobiografija *Od petrolejke do iPada – pričevanje primorskega duhovnika*, ki jo je pisal več let. Gre za izjemno zanimivo branje in pričevanje o dolgem, bogatem in preizkušeni polnem življenju, o turbulentnem 20. in začetku 21. stoletja, ki mu z ničimer nista prizanašala. Vendar pa ga težave in izzivi niso ustavili, temveč utrdili in oblikovali v iskanega duhovnika, humanista in razgledanega intelektualca. Med njegovimi vidnejšimi knjigami velja omeniti še *Škedenjsko krušarico* (1987), *Mali cerkveni slovar* (2008), *Islam in mi* (2003), *Cerkev v Škedenju* (1989) in *Pet stebrov: Slomšek, Kosec, Trinko, Kralj, Ukmar* (2011).

Za svoje neutrudno delo je Dušan Jakomin tako v Sloveniji kot na Tržaškem prejel številna priznanja, na kar je bil upravičeno ponosen. Tako je na primer leta 2013 kot prvi slovenski duhovnik prejel bronasto medaljo mesta Trst, bil pa je tudi prvi duhovnik, ki je leta 2002 prejel nagrado, poimenovano po duhovniku Alojzu Kocjančiču. Leta 2005 mu je priznanje izročil tudi slovenski predsednik Janez Drnovšek. Še zadnje odličje za življenjsko delo je prejel ob slovenskem kulturnem prazniku v Trstu nekaj dni pred smrtjo.

Zlasti v zadnjih letih ga je skrbelo, ali bo kdo nadaljeval njegovo delo v vseh mogočih dejavnostih, v katere je vlagal ogromno truda. Tik pred zdajci je poskrbel tudi zato: v Škedenju je zbral mlade žene in može iz slovenskih družin, ki so ustanovili nov odbor Doma Jakoba Ukmarja. Njegovi člani so si razdelili področja delovanja in skrb za njegovo zapuščino v Škedenju. Verjeti je, da je pred njimi novo plodno obdobje.